

ALEXANDRE DUMAS-FIUL

Dama cu camelii

Traducere și note de
SABINA DRĂGOI

Prefață de
LILIANA ANGHEL

CUPRINS

<i>Prefață</i>	5
<i>Tabel cronologic</i>	12
DAMA CU CAMELII.....	15

I

DUPĂ PĂREREA MEA NU POȚI crea personaje decât atunci când ai studiat îndelung oamenii, așa după cum nu poți vorbi o altă limbă decât cu condiția să o fi studiat serios.

Neavând încă vârsta la care inventezi, mă mulțumesc să vă povestesc.

Îl îndemn, deci, pe cititor să fie convins de realitatea acestei povestiri ale cărei personaje, cu excepția eroinei, încă mai trăiesc.

De altminteri, există la Paris martori ai celor mai multe dintre faptele pe care le-am adunat aici, și care ar putea să le confirme dacă mărturia mea nu ar fi de ajuns.

Datorită unei împrejurări deosebite, numai eu puteam să le scriu, căci numai eu am fost confidentul ultimelor amănunte fără de care ar fi fost cu neputință să alcătuiști o povestire interesantă și completă.

Or, iată cum au ajuns la cunoștința mea aceste amănunte. Pe 12 ale lunii martie 1847, am citit pe rue Lafitte, un afiș mare și galben care anunța o vânzare de mobile și de tot felul de obiecte curioase. Această vânzare avea loc în urma unui deces. Afișul nu dădea numele persoanei moarte, dar vânzarea trebuia să aibă loc pe rue d'Antin, la numărul 9, pe data de 16, de la ora douăsprezece la ora cinci.

Afișul mai anunța că, pe 13 și pe 14, puteau fi văzute apartamentul și mobilele.

De când mă știu, am fost un amator de curiozități. Mi-am promis să nu scap această ocazie, dacă nu de a cumpăra, cel puțin de a vedea.

A doua zi m-am dus pe rue d'Antin, la nr.9. Era încă de vreme, și totuși în apartament erau vizitatori, ba chiar și vizitatoare care, deși îmbrăcate în catifele, acoperite cu șaluri de cașmir și așteptate la intrare de eleganțele lor cupeuri, priveau cu uimire, cu admirație chiar, luxul care se etala sub ochii lor.

Mai târziu, am înțeles această admirație și această uimire, căci, începând și eu să mă uit mai cu atenție în jurul meu, am recunoscut cu ușurință că mă aflu în apartamentul unei femei întreținute. Or, dacă există un lucru pe care femeile de lume doresc să-l vadă, și erau acolo și femei de lume, acesta e interiorul unor asemenea femei, ale căror echipaje le stropesc în fiecare zi cu noroi pe ale lor și care își au alături de ele loja la Operă și la teatrul italian, care își etalează, la Paris, insolenta opulență a frumuseții lor, a bijuteriilor și a scandalurilor lor.

Cea la care mă găseam murise: femeile cele mai virtuozes puteau deci să pătrundă până în dormitorul ei. Moartea purificase aerul acestei cloace splendide, și de altfel aveau ca scuză, dacă mai era nevoie, că veneau la o vânzare fără să știe la cine veneau. Citiseră afișele. Voiau să viziteze ceea ce promiteau acele afișe și să-și facă alegerea dinainte, nimic mai simplu, ceea ce nu le împiedica să caute, în mijlocul tuturor acestor minunății, urmele acelei vieți de curtezană despre care li se povestiseră, fără îndoială, lucruri dintre cele mai stranii.

Din nefericire, misterele muriseră odată cu zeița, și, cu toată bunăvoința lor, aceste doamne nu izbutiră să surprindă decât ceea ce se scosese la vânzare în urma decesului și nimic din ceea ce se vindea aici în timpul vieții locatarei.

De altfel, aveai ce să cumperi. Mobilierul era superb. Mobile din lemn de trandafir, mobile de Boule, vase de Sèvres și de China, statuete de Saxa, satin, catifea și dantelă, nimic nu lipsea.

Mă plimbai prin apartament, ținându-mă pe urmele nobilelor curioase care veniseră înaintea mea aici. Acestea intrară într-o cameră tapetată cu o stofă de culoare albastru-verzuie, în care mă pregăteam să intru și eu, când ele ieșiră aproape imediat, surâzând, ca și cum le-ar fi fost rușine de această nouă curiozitate. Nu-mi dorii decât și mai tare să pătrund în această cameră. Era

cabinetul de toaletă, dichisit în cele mai mici amănunte ale sale, și în care părea să se fi manifestat în cel mai înalt grad spiritul risipitor al celei moarte.

Pe o masă mare, lipită de zid, o masă lată de trei picioare și lungă de șase, străluceau toate comorile lui Aucoc și Odier. Era o colecție magnifică, și nici unul dintre acele mii de obiecte, atât de necesare toaletei unei femei precum aceea la care ne găseam, nu era din vreun alt material decât aur sau argint. Totuși, colecția nu se putuse înjgheba decât încetul cu încetul, și nu o singură dragoste contribuise la completarea ei.

Pe mine, care nu mă speria vederea cabinetului de toaletă al unei femei întreținute, mă amuza examinarea detaliilor, oricare ar fi fost ele, și am băgat de seamă că toate aceste ustensile splendid cizelate purtau diferite monograme și coroane.

Priveam toate aceste lucruri, care pentru mine înfățișau, fiecare în parte, o înjosire a bieteii fete, și-mi spuneam că Dumnezeu fusese milostiv cu ea, de vreme ce nu îngăduise ca pe ea s-o ajungă pedeapsa obișnuită, și că o lăsase să moară în lux și frumusețe, înainte de venirea bătrâneții, această primă moarte a curtezanelor.

Și într-adevăr, ce poate fi mai trist decât să vezi îmbătrânirea în viciu, mai cu seamă la o femeie? Ea nu mai are nici o demnitate și nu mai inspiră nici un interes. Veșnica părere de rău, nu pentru calea rea urmată, ci pentru socotelile greșite și a banilor prost folosiți, este unul dintre cele mai triste lucruri pe care le poți auzi.

Am cunoscut o fostă femeie galantă a căreia din tot trecutul ei nu-i mai rămăsese decât o fată aproape tot atât de frumoasă pe cât fusese, după spusele contemporanilor săi, și maică-sa. Această sărmană copilă, a căreia mama sa nu-i spusese niciodată: „tu ești fiica mea”, decât ca să-i poruncească s-o întrețină la bătrânețe, după cum și ea o întreținuse pe când era copil, această sărmană ființă deci, care se numea Louise, ascultând de mama ei, se lăsa în voia desfrâului, fără voință proprie, fără pasiune, fără plăcere, ca și cum ar fi practicat o meserie, dacă s-ar fi gândit cineva s-o învețe vreuna.

Priveliștea continuă a desfrâului, un desfrâu precoce, alimentat fără nctare de starea ei maladivă, nimiciseră în ea capacitatea de înțelegere a binelui și a răului, pe care Dumnezeu i-o sădise, poate, dar pe care nu-i dăduse nimănui prin gând să i-o dezvolte.

Îmi voi aminti mereu de această tânără, care trecea pe bulevarde aproape în fiecare zi la aceeași oră. Mama ei o însoțea întotdeauna, cu aceeași sânguință cu care o mamă adevărată și-ar fi însoțit propria-i fiică. Eram foarte tânăr pe atunci și dispus să accept morala ușuratică a secolului meu. Îmi amintesc totuși că imaginea acestei supravegheri scandaloase îmi inspira dispreț și dezgust. Adăugați la toate acestea că nicipând pe chipul unei fecioare nu s-a conturat un asemenea sentiment de nevinovăție, o asemenea expresie de suferință melancolică.

Ai fi zis că e întruchiparea Resemnării.

Într-o zi, figura acestei fete s-a luminat. În mijlocul desfrâului, al cărui program era ținut de mama sa, i s-a părut păcătoasei că Dumnezeu îi îngăduia un pic de fericire. Și de ce oare, la urma urmei, Dumnezeu, care o făcuse fără putere, ar fi lăsat-o și fără o consolare, sub povara dureroasă a vieții sale. Într-o zi, deci, ea își dădu seama că era însărcinată, și ceea ce mai rămăsese cast în ea tresări de bucurie. Sufletul are unele refugii ciudate. Louise alergă să-i destăinuie și mamei sale vestea care o făcea atât de veselă. E rușinos de spus, totuși noi nu vorbim aici despre imoralitate de plăcere, povestim doar un fapt adevărat, pe care poate am face mai bine să-l trecem sub tăcere dacă nu am fi încredințați că, din când în când, trebuie să dezvăluim martiriul acestor ființe care sunt condamnate fără a fi ascultate, care sunt disprețuite fără a fi judecate; e rușinos, spunem noi, dar mama îi răspunse fetei că nu aveau destul nici pentru ele două și, cu atât mai mult, n-ar avea îndeajuns pentru trei, că astfel de copii nu sunt de nici un folos, și că o sarcină nu e altceva decât timp pierdut.

A doua zi, o moașă, pe care o amintim numai pentru că era o prietenă a mamei, veni să o vadă pe Louise, care zăcu la pat câteva zile și se sculă mai palidă și mai slabă decât înainte.

Trei luni mai târziu, unui bărbat i se făcu milă de ea și se dedică însănătoșirii ei morale și fizice; însă ultima lovitură fusese mult prea violentă, așa că Louise muri ca urmare a avortului pe care îl făcuse.

Mama ei încă mai trăiește. Cum? Numai Dumnezeu știe.

Povestea aceasta mi-a revenit în minte în timp ce contemplant trusele de toaletă din argint, și se pare că trecuse o bună bucată de vreme de când făceam aceste reflecții, căci în apartament nu mai rămăsesem decât eu și un paznic, care mă urmărea cu atenție, din pragul ușii, dacă nu doseam ceva.

Mă apropiai de acest om de treabă căruia îi inspiram atât de grave neliniști.

— Domnule, îi zisei eu, ați putea să-mi spuneți numele persoanei care locuia aici?

— Domnișoara Marguerite Gautier.

O cunoșteam pe fată și după nume și din vedere.

— Cum! îi spun eu paznicului. Marguerite Gautier a murit?

— Da, domnule.

— Și când anume?

— Acum trei săptămâni, cred.

— Și de ce se permite vizitarea apartamentului?

— Creditorii s-au gândit că acest lucru putea face să crească vânzările. Persoanele interesate pot vedea din timp efectul pe care îl fac stofele și mobilele; știți și dumneavoastră, asta te încurajează să te hotărăști mai ușor la cumpărat.

— Avea, prin urmare, datorii?

— Oh, domnule, o grămadă.

— Pe care vânzarea bunurilor le va acoperi, fără îndoială?

— Ba chiar le va depăși.

— Și atunci, cui îi va rămâne ceea ce prisosește?

— Familiei.

— Are deci o familie?

— Așa se pare.

— Mulțumesc, domnule.

Liniștit în privința intențiilor mele, paznicul mă salută, iar eu ieșii.

— Biata fată! îmi spuneam în timp ce mă întorceam acasă, trebuie că a avut parte de o moarte tare tristă, căci, într-o lume ca a ei, nu ai prieteni decât cu condiția să fii sănătos. Și, fără să vreau, soarta Margueritei Gautier mă înduioșa.

Lucrul acesta ar putea să li se pară multora ridicol, dar eu am o înțelegere fără margini pentru curtezane și nici măcar nu-mi mai dau osteneala să-mi justific această înțelegere.

Într-o zi, pe când mergeam să-mi iau un pașaport de la prefectură, am văzut pe una din străzile laterale doi jandarmi care duceau cu ei o fată. Nu știu ce făcuse acea fată, tot ceea ce pot spune e că plângea cu lacrimi fierbinți, în timp ce strângea în brațe un prunc de câteva luni, de care arestarea ei o despărțea.

Din ziua aceea, n-am mai putut disprețui o femeie la prima vedere.

II

VÂNZAREA ERA FIXATĂ PE 16 ale lunii.

Fusese lăsată o zi de pauză între vizite și vânzare pentru a le permite tapițerilor să desfacă draperiile, perdelele etc.

La vremea aceea, mă întorceam dintr-o călătorie. Era destul de firesc ca vestea morții Margueritei să nu-mi fi fost adusă la cunoștință ca una dintre acele noutăți importante pe care prietenii i le împărtășesc întotdeauna aceluia care se întoarce în capitala noutăților.

Marguerite era frumoasă, dar pe cât de mult zgomot face viața extravagantă a acestor femei, pe atât de puțin face moartea lor. Sunt ca acei sori care apun așa cum au răsărit, fără strălucire. Atunci când mor tinere, toți amantii află de moartea lor în același timp, căci la Paris mai toți amantii unei curtezane cunoscute se află în relații foarte apropiate. Schimbă între ei câteva amintiri despre ea, și viața unora și a altora continuă fără ca acest incident să o tulbure măcar cu o lacrimă.

În zilele noastre, când ai douăzeci și cinci de ani, lacrimile sunt un lucru atât de prețios, încât nu i le poți dăruie primei venite. Abia dacă sunt plânși părinții, și asta în funcție de prețul pe care îl plătesc pentru a fi plânși.

Cât despre mine, deși monograma mea nu se găsea pe nici una dintre trusele de toaletă ale Margueritei, acea indulgență instinctivă, acea mila naturală pe care v-o mărturisiseam adineauri mă făceau să mă gândesc la moartea ei mai mult poate decât ar fi meritat.

Îmi aminteam că o întâlnisem pe Marguerite foarte des pe Champs-Élysées, unde venea negreșit în fiecare zi, într-un mic cupeu albastru tras de doi murgi splendizi, și remarcasem atunci la ea o distincție puțin obișnuită la suratele ei, distincție care-i puneă și mai mult în valoare frumusețea cu adevărat excepțională.

Aceste nefericite fapte, atunci când ies în lume, sunt întotdeauna însoțite de te miri cine.

Cum nici un bărbat nu consimte să-și afișeze public dragostea nocturnă pe care le-o poartă, și cum acestor femei le e groază de singurătate, le iau cu ele fie pe cele care, mai puțin norocoase, nu au trăsură, fie pe vreuna dintre acele bătrâne elegante a căror eleganță nu e motivată de nimic, și cărora li te poți adresa fără teamă, atunci când vrei să afli vreun amănunt oarecare despre femeia pe care o însoțesc.

Cu Marguerite nu se întâmpla așa. Ea sosea pe Champs-Élysées întotdeauna singură, în trăsura ei, străduindu-se pe cât posibil să treacă neobservată, iarna înfășurată într-un șal mare de cașmir, vara îmbrăcată în niște rochii foarte simple; și deși în plimbarea ei favorită întâlnea mulți bărbați pe care îi cunoștea, atunci când, din întâmplare, le surâdea, surâsul îi era văzut numai de ei, și o ducesă ar fi putut surâde la fel.

Ea nu se plimba de la piațetă la intrarea pe Champs-Élysées, cum o făceau și o mai fac toate colegele ei. Cei doi cai ai ei o duceau repede în Bois de Boulogne. Acolo cobora din trăsură, se plimba pe jos o oră, urca din nou în cupeu și se întorcea acasă în trapul vioi al echipajului ei.

Toate aceste împrejurări al căror martor fusesem uneori, îmi treceau prin minte și regretam moartea acestei fete așa cum regreți distrugerea totală a unei frumoase opere de artă.

Or, era cu neputință să vezi o frumusețe mai încântătoare decât cea a Margueritei.

Înaltă și subțire până la exagerare, ea deținea în cel mai înalt grad arta de a face să dispară această scăpare a naturii, printr-o simplă aranjare a lucrurilor pe care le îmbrăca.

Șalul ei de cașmir, al cărui capăt atingea pământul, lăsa să se întrevadă, de o parte și de alta, volanele bogate ale unei rochii de mătase, iar manșonul stufos care îi ascundea mâinile, și pe care ea îl strângea la piept, era înconjurat de pliuri atât de abil aranjate, încât ochiul nu putea să aibă nimic de spus, oricât ar fi fost de exigent cu privire la conturul liniilor.

Capul, o minunăție, era obiectul unei cochetării deosebite. Era tare mic, iar mama ei, cum ar fi spus Musset, părea a-l fi făcut anume așa pentru a-l face cu grijă.

Într-un oval de o nespusă grație, puneți doi ochi negri deasupra cărora erau niște sprâncene cu un arc atât de pur că părea pictat, voalați acești ochi cu gene lungi care, atunci când se coborau, aruncau o umbră peste culoarea trandafirie a obrazilor; trasați un nas fin, drept, spiritual, cu nările ușor înfoiate de acea aspirație arzătoare spre viața senzuală; desenați o gură regulată, ale cărei buze grațios întredeschise dezvăluiau niște dinți albi ca laptele; colorați pielea cu puful catifelat al piersicilor neatins de nici o mână și veți avea tabloul complet al acestui cap încântător. Părul, negru ca pana corbului, ondulat sau nu, se despărțea pe frunte în două șuvițe late ce se pierdeau undeva înspre ceafă, lăsând să se vadă o părțică din urechile în care străluceau două diamante de patru până la cinci mii de franci fiecare.

Cum se face că o viață atât de tumultuoasă îi lăsa feței Margueritei expresia virgină, chiar copilăroasă, care o caracteriza, acesta e un fapt pe care suntem nevoiți să-l constatăm fără a-l înțelege.

Marguerite avea un minunat portret al ei, pe care i-l făcuse Vidal¹, singurul om al cărui penel putea să o înfățișeze fidel. După moartea ei am avut la dispoziție acest portret pentru câteva zile, și era de o asemănare atât de uimitoare, încât mi-a servit să dezvălui unele amănunte pentru care memoria mea nu ar fi fost de ajuns.

Dintre amănuntele redată în cuprinsul acestui capitol, unele nu mi-au parvenit decât mai târziu, dar le consemnez totuși acum, pentru a nu trebui să revin asupra lor atunci când voi începe să povestesc viața acestei femei.

Marguerite asista la toate premierele și își petrecea toate seriile la spectacole sau la baluri. De fiecare dată când se juca o piesă nouă, puteai fi sigur că o s-o vezi acolo, împreună cu cele trei lucruri de care nu se despărțea niciodată și care se aflau întotdeauna pe marginea lojii ei de la parter: lornionul, o pungă cu bomboane și un buchet de camelii.

Timp de douăzeci și cinci de zile din lună, cameliiile erau albe, și cinci zile erau roșii; nu s-a aflat niciodată motivul acestei variații de culori, pe care o semnalează fără a o putea explica, și pe care obișnuirii teatrelor pe care le frecventa cel mai des, ca și prietenii săi, o remarcaseră la fel ca și mine.

Nimeni nu văzuse vreodată la Marguerite alte flori decât camelii. Așa că la madam Barjon, florăreasa ei, toți sfârșiseră prin a o porecli „Dama cu Camelii”, și această poreclă îi rămăsese.

Mai știam în afară de asta, ca toți cei care trăiesc într-o anumită lume la Paris, că Marguerite fusese amanta celor mai eleganți tineri, lucru pe care-l spunea sus și tare, și că ei înșiși se lăudau cu asta, ceea ce dovedea că amanții și amanta erau mulțumiți reciproc.

Totuși, cam de vreo trei ani încoace, în urma unei călătorii la Bagnères, se spunea despre ea că nu mai trăia decât cu un bătrân duce străin, peste măsură de bogat, și care încercase să o rupă cât

¹ Vincent Vidal (1811–1887), pictor francez, autorul multor portrete și peisaje, realizate în pastel.

mai mult cu putință de viață pe care o dusesese mai înainte, lucru pe care, de altfel, ea părăsise că îl acceptase de bunăvoie.

Iată ce mi s-a povestit în această privință.

În primăvara anului 1842, Marguerite era atât de slăbită, încât doctorii îi prescriseseră să urmeze o cură de ape, așa că se duse la Bagnères.

Acolo, printre bolnavi, se afla și fiica acestui duce, care nu numai că suferea de aceeași boală, dar aducea și la chip cu Marguerite, așa încât puteai să le iei drept surori. Numai că tânăra ducasă se afla în ultimul grad de ftizie și, după numai câteva zile de la sosirea Margueritei, își dădea sfârșitul.

Într-o dimineață, ducele, rămas la Bagnères, așa cum rămâi când nu te înduri să părăsești locul în care ți-ai îngropat o parte a inimii, o zări pe Marguerite la colțul unei alei.

I se păru că vede trecând umbra copilei sale și, mergând spre ea, îi luă mâinile, o îmbrățișă plângând și, fără să o întrebe cine era, o imploră să-i permită să o revadă și să iubească în ea imaginea vie a fiicei lui moarte.

Marguerite, care se afla la Bagnères doar cu camerista ei, și neavând de altfel nici o teamă că s-ar putea compromite, îi acordă ducelui tot ceea ce acesta îi cerea.

Se aflau la Bagnères și oameni care o cunoșteau, și care veniră în mod oficial să-l prevină pe duce cu privire la adevărata condiție a domnișoarei Gautier. Pentru bătrân, a fost o adevărată lovitură, căci aici înceta asemănarea cu fiica sa, însă era prea târziu. Tânăra femeie îi devenise o necesitate sufletească, și singurul său pretext, singura sa scuză pentru a mai trăi.

Nu-i făcu nici un reproș, nici nu avea dreptul să-i facă, dar o întrebă dacă se simțea în stare să-și schimbe viața, oferindu-i în schimbul acestui sacrificiu toate compensațiile pe care ea și le-ar fi putut dori. Ea îi promise.

Trebuie să spunem că, la acea dată, Marguerite, entuziasă din fire, era bolnavă. Trecutul îi apărea ca una din principalele cauze ale bolii sale, și un fel de superstiție o făcea acum să spere că Dumnezeu avea să-i cruțe frumusețea și sănătatea, în schimbul căinței și al îndreptării sale.

Și, într-adevăr, la sfârșitul verii, ca urmare a apelor, a plimbărilor, a oboselii naturale și a somnului, era aproape restabilă.

Ducele o însoți pe Marguerite la Paris unde, ca și la Bagnères, continuă să o viziteze.

Această legătură, căreia nu i se contesta nici adevărata origine, nici adevăratul motiv, provocă aici o adevărată senzație, căci ducele, cunoscut pentru marea sa avere, devenea acum cunoscut și pentru risipa sa.

Apropierea dintre bătrânul duce și tânăra femeie fu pusă pe seama libertinajului, des întâlnit la bătrânii bogați. Se presupuseră tot felul de lucruri, mai puțin adevărul.

Și totuși, sentimentele acestui tată față de Marguerite aveau o cauză atât de nevinovată, încât orice altă legătură cu ea, decât cele de suflet, i s-ar fi părut acestuia un incest, și niciodată nu-i adresase vreun cuvânt pe care fiica sa nu l-ar fi putut auzi.

Depart de noi gândul de a face din eroina noastră altceva decât era cu adevărat. Vom spune deci că atât timp cât rămăsese la Bagnères, promisiunea făcută ducelui nu fusese greu de ținut, și și-o ținuse; dar odată reîntoarsă la Paris, acestei fete, obișnuită cu viața de petreceri, cu balurile și chiar cu orgiile, i se părăsise că singurătatea, tulburată doar de vizitele periodice ale ducelui, avea s-o facă să moară de plictiseală, iar suflul arzător al vieții ei de altădată îi încingea în același timp și mintea și sufletul.

Adăugați la aceasta că Marguerite se reîntorsese din această călătorie mai frumoasă ca oricând, că avea douăzeci de ani și că boala, adormită, dar nicidecum învinsă, continua să-i stârnească acele dorințe febrile care mai totdeauna sunt consecința unor afecțiuni pulmonare.

Ducele avu deci parte de o mare durere în ziua în care prietenii săi, mereu la pândă pentru a surprinde un scandal provocat de tânăra femeie cu care, după părerea lor, se compromitea, veniră să-i spună, făcându-i și dovada, că la ora când era sigură că n-o să-l mai vadă venind, primea vizite, care se prelungeau adesea până dimineața.

Luată la întrebări, Marguerite îi mărturisi totul ducelui, sfătuindu-l, fără nici un gând ascuns, să înceteze de a se mai ocupa